

Kommentarer til udkastet til Fælles Mål i faget dansk 2014

Kompetenceområderne Læsning og Fremstilling i 1.-2. klasse

Mine kommentarer bygger på et skrifthistorisk perspektiv, som anskuer kravene til samfundets skriftsprogsopdragelse vidt forskelligt i samfund med henholdsvis minimal og maksimal skriftkulturel udvikling. Jo lavere skriftkulturelt niveau, jo større behov for en samfundsorganiseret læsestart i skolen, som fx i Danmark 1814. Jo højere skriftkulturelt niveau, jo bedre mulighed for en læsestart som uformel social praksis i førskolebarndommen, som fx i Danmark 2014, hvor alle voksne omkring barnet kan læse og skrive.

Set i det lys må enhver ændring af de fælles mål i faget dansk hilses velkommen, som opbløder tidligere krav om en obligatorisk brug i begynderundervisningen af den traditionelle teknisk-alfabetiske vej fra bogstav-lyd til skriftord-betydning ('lydmetoden'), så den sproglig-kommunikative vej fra skriftord-betydning til bogstav-lyd ('indkulturering') i højere grad kan vinde indpas. Her tilgodeses begge skriftens koder, udtalekoden bogstav-lyd og betydningskoden skriftord-betydning, men i den omvendte rækkefølge, så udgangspunktet er mødet med skriftbilleder af ord, der er meningsfulde og betydningsfulde for barnet. Bogstaverne og den alfabetiske kode lærer barnet gradvis at kende gennem en visuel sammenligning af skriftbilleder i et støttende samvær med forældre, bedsteforældre, søskende, pædagoger og lærere.

I udkastet til FM 2014 ser jeg flere glædelige tegn på en ændring i ovenstående retning. Der er nu en langt bredere beskrivelse af læse- og skriveområdet, ikke mindst hvad angår målene om beherskelse af computerrelaterede funktioner og teknikker. Her er vinduet ud mod det omgivende samfunds brug af skriftsprog for alvor åbnet og dermed mulighederne for at fremstille og læse autentiske og meningsfulde tekster, bragt ind i den daglige undervisning. Det samme gælder den faglige læsning, som efter min mening godt kunne have været tydeligere fremhævet på 1.-2. klassetrin.

Et punkt hvor indkultureringsmetoden adskiller sig markant fra lydmetoden, er synet på en sekventiel, trinvist fremadskridende progression i læseudviklingen med fastlagte delmål og slutmål. Dette har traditionelt været tankegangen bag skolens formelle begynderundervisning, og er det i vid udstrækning stadig. Men her har læseforskere bag *emergent literacy* som fx Elisabeth Sulzby tværtimod vist, at i uformelle læringsmiljøer udvikles barnets brug af de højere og lavere sprogfunktioner samtidigt og ikke sekventielt. Eller med andre ord: Barnet beskæftiger sig på samme tid med helheden (tekst, betydning, forståelse) og delene (bogstaver, lyde, enkeltord), når det ikke følger et voksentilrettelagt indlæringsprogram, men mere på egen hånd arbejder med skriftsprogets betydningsbærende helheder og kommunikative muligheder (Sulzby 1986:53).

Set i det lys fremgår det implicit af formuleringer både i FM 2009 og FM 2014, at det stadig anses for en selvfølge, at den bagvedliggende fremgangsmåde er den læsetekniske, sekventielt fremadskridende lydmetode. Som når det fx hedder: 'stave lydrette og hyppige ord i egne tekster' (underforstået 'stave som hvor de er kommet til i progressionsforløbet fra bogstav-lyd til skriftbillede-betydning'). Eller: 'anvende sikre og automatiserede afkodningsstrategier til læsning af almindeligt brugte ord i alderssvarende tekster' (underforstået: 'bruge de auditiv-fonetiske bogstav-lydstrategier, som de har lært fra begyndelsen, uden visuelt-semantiske læsestrategier, som indkultureringsmetoden også udvikler').

Sammenfattende betragter jeg de foreslåede Fælles Mål 2014 som et skridt i den rigtige retning på vejen mod en skriftsprogsopdragelse, der engang i fremtiden som en uformel social praksis i førskolealderen vil være langt bedre i overensstemmelse med nutidens skriftkulturelle udvikling end den traditionelle, formelle læsestart i skoleregi.

Kjeld Kjertmann, ph.d
Tidligere lektor i dansk sprog og læsning ved DPU

Højmose Vænge 25, 8. -23
2970 Hørsholm
kjeld@kjertmann.dk
Tlf. 5930 3896

Litteratur

Kjertmann, Kjeld 2006: Den nye læseundervisning. I Vibeke Boelt og Martin Jørgensen (red.): *Læsning. Teori og praksis*. KvaN

Sulzby, Elisabeth 1986: Writing and Reading: Signs of Oral and Written Language Organization in the Young Child. I W.H. Teale and E. Sulzby (eds.): *Emergent Literacy: Writing and Reading*. Ablex Publishing Corporation.

Söderbergh, Ragnhild 2011: *LÆSE. SKRIVE, TALE. Barnet erobrer sproget*. Akademisk Forlag